

BEROEPSPROFIEL TOLK GEBARENTAAL

INHOUD

INLEIDING	2
1. BEROEPSORIËNTATIE:	3
1.1 Waardeoriëntatie van het beroep tolk Gebarentaal	3
1.2 Functie en doel	3
1.3 Domein	4
1.4 Ethiek	6
2. FUNCTIE-INHOUD VAN HET BEROEP TOLK GEBARENTAAL:	6
2.1 Inleiding	6
2.2 Werkzaamheden	6
2.3 Voorwaardenscheppende taken	8
2.4 Taalvaardigheden, modaliteiten, methoden en technieken en tolksettings	8
3. BEKWAAMHEDEN VAN DE TOLK GEBARENTAAL:	10
3.1 Inleiding	10
3.2 Bekwaamheden	11
3.3 Basiskwalificatie	12
4. OPLEIDING	13
4.1 Voorgeschiedenis	13
4.2 Opleiding	13
4.3 Overleg tussen opleiding en beroepenveld	13
5. BEROEPSUITVOERING EN ORGANISATIE VAN HET BEROEP	14
6. KWALITEITSBEWAKING	14

Uit deze uitgave mag alleen iets overgenomen worden met bronvermelding

Inleiding

Om redenen van een goede leesbaarheid van het Beroepsprofiel is een aantal keuzes gemaakt betreffende de schrijfwijze en benaming van enkele veel gebruikte termen.

Op het congres van de WFD (World Federation of the Deaf) in 1994 werd het voorstel om voortaan het woord Doof met een hoofdletter te schrijven om hiermee de culturele eigenheid van prelinguaal doven aan te geven, door de congresgangers aangenomen. Dit besluit is destijds door de Ledenvergadering van november 1994 van de Nederlandse Vereniging van Tolken voor Doven (NVTD), de huidige NBTG, overgenomen. Omdat in onderhavig Beroepsprofiel niet alleen de diensten ten behoeve van prelinguaal doven beschreven worden, maar ook die voor plots/laat-doven, slechthorenden, doofblinden, horenden en doven die zich niet rekenen tot die culturele minderheid, is ervoor gekozen in deze tekst geen onderscheid te maken.

In november 1996 is door de Ledenvergadering van de NVTD besloten een wijziging in de statuten van de vereniging door te voeren. Tot dan werd de term 'doventolk' algemeen gebruikt, hetgeen ook in de naam van de vereniging tot uitdrukking kwam. Aangezien een tolk niet alleen werkt voor doven, maar ook voor anderen, is gekozen voor de, internationaal ook meer gebruikelijke, benaming 'tolk Gebarentaal', met als gevolg een wijziging van de naam van de vereniging in 'Nederlandse Beroepsvereniging van Tolken Gebarentaal'. Onderkend is wel dat de tolk Gebarentaal in de uitoefening van het beroep de communicatie afstemt op de klanten, dus ook op die klanten die geen gebruik maken van de Nederlandse Gebarentaal (NGT), maar van Nederlands met Gebaren (NmG), gebarensystemen of afgeleide vormen hiervan.

Alhoewel het beroep tolk Gebarentaal voornamelijk wordt uitgeoefend door vrouwen, is om de leesbaarheid te bevorderen, niet gekozen voor de hij/zij-vorm, maar voor de taalkundig juiste, mannelijke vorm.

1. BEROEPSORIËNTATIE

1.1 Waardeoriëntatie van het beroep tolk Gebarentaal

Een mens is een sociaal wezen. Het meest wezenlijke middel om uiting te geven aan sociaal gedrag is de communicatie.

De erkenning dat communicatie de basis vormt voor menselijk gedrag en de erkenning dat ieder individu het recht heeft gebruik te maken van zijn of haar meest natuurlijke communicatievorm is de basis voor de waardeoriëntatie waarop het beroep tolk Gebarentaal is gebaseerd.

Dove mensen vormen een minderheidsgroep binnen de samenleving. De onderscheidende factor tussen horende en dove, slechthorende, doofblinde en plots/laat-dove mensen is de communicatie.

Als gevolg van het niet kunnen horen is de communicatie van dove mensen visueel/manueel en van doofblinde mensen tactiel. De meeste dove mensen geven de voorkeur aan het voeren van gesprekken in de Gebarentaal. Anderen kiezen voor een gebarensysteem dat afgeleid is van de Gebarentaal. Gebarentalen zijn ontstaan binnen de Dovengemeenschap. Het handalfabet (vingerspelling) kan onderdeel uitmaken van de Gebarentaal.

1.2 Functie en doel

De functie van tolk Gebarentaal is erop gericht voorwaarden te scheppen voor een optimale communicatie tussen prelinguaal doven, slechthorenden, doofblinden, plots/laat-doven en horenden, die gebruik maken van gesproken talen en gebarentalen of gebaren- en tactiele systemen. De tolk Gebarentaal beoogt met zijn functie ten dienste te staan van doven, ernstig slechthorenden, plots/laat-doven, doofblinden en horenden en stelt zich ten doel binnen de uitoefening van zijn functie als communicatie-intermediair onafhankelijkheid en objectiviteit te betrachten.

De tolk Gebarentaal heeft tevens een signalerende en informerende functie als blijkt dat er bij de betrokken partijen een gemis of tekort is aan kennis over de wederzijdse cultuur, gebruiken en normen.

1.3 Domein

Het werkveld van de tolk Gebarentaal strekt zich uit tot alle mogelijke vormen van maatschappelijk verkeer, waarbij communicatie tussen horende mensen enerzijds en dove, ernstig slechthorende, doofblinde en/of plots/laat-dove mensen anderzijds een rol speelt en waarbij door één van of door beide partijen een tolk wordt gewenst.

Uitgaande van de Wet REA uit 1997 (onderwijs- en werkuren) en de AWBZ uit 2001 (leefuren), kunnen tolken Gebarentaal worden gevraagd voor de volgende situaties:

A. Leefsfeer

Voorbeelden:

- ◆ Consulten bij huisarts, specialist, tandarts: therapeutische behandelingen van medische of paramedische aard
- ◆ Psychosociale hulpverlening of psychotherapeutische behandelingen
- ◆ Contacten met de overheid: plaatselijk, regionaal of landelijk
- ◆ Politie en justitie
- ◆ Koop en verkoop van roerende en onroerende goederen
- ◆ Ouderavonden op de reguliere school van de horende kinderen
- ◆ Sollicitatiegesprekken
- ◆ Recreatieve situaties (feesten)
- ◆ Openbare manifestaties
- ◆ Kerkdiensten
- ◆ Begrafenissen
- ◆ Bruiloften
- ◆ Culturele activiteiten
- ◆ En andere

B. Werksfeer

Voorbeelden:

- ◆ Werkoverleg
- ◆ Vergaderingen
- ◆ Congressen
- ◆ Functionerings- of beoordelingsgesprekken
- ◆ Bedrijfsopleidingen
- ◆ Ondernemingsraad
- ◆ En andere

C. Onderwijsfeer

Voorbeelden:

- ◆ Regulier Basis Onderwijs
- ◆ Vormen van Voortgezet Algemeen Onderwijs
- ◆ Middelbaar en Hoger Beroeps Onderwijs
- ◆ Wetenschappelijk Onderwijs
- ◆ Andere opleidingen, trainingen en cursussen

De tolk Gebarentaal kan uit hoofde van zijn functie worden geconfronteerd met omstandigheden waarin de klant zich in een uiterst persoonlijke sociale situatie bevindt. Op grond hiervan zal de tolk Gebarentaal zich dienen te houden aan de regels die in de Beroepscode voor tolken Gebarentaal zijn opgesteld door de NBTG.

Een gegeven, behorend bij het beroep van tolk Gebarentaal is het feit dat de locatie van de tolkopdrachten als regel wordt bepaald door de klanten.

1.4 Ethiek

De ethiek van het beroep tolk Gebarentaal verdient een benadering vanuit meer dan één dimensie. Op de eerste plaats is er de waardeoriëntatie (hoofdstuk 1.1) waarop het beroep is gebaseerd. De erkenning van de communicatie als fundamentele uiting van menselijk gedrag en het recht van ieder individu om gebruik te mogen maken van zijn of haar meest natuurlijke communicatievorm. Deze ethische norm is een universele of publieke norm.

Vervolgens zijn er de professionele normen, waaraan iedere tolk Gebarentaal geacht wordt zich te houden. Een reflectie van de beroepsethiek is neergelegd in de Beroepscode voor tolken Gebarentaal. Deze is door de leden van de Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal aanvaard als bindend voor de beroepsuitoefening. Hoewel deze schriftelijk vastgelegde regels gelden als richtlijnen voor de praktijk, zullen zij niet op alle ethische praktijkvragen een antwoord kunnen geven. Een voortdurend proces van nadenken over en reflecteren op ethische vraagstukken, samenhangend met de beroepspraktijk is daarom van het grootste belang.

In ieder contact tussen mensen, zo ook in een relatie die voortvloeit uit een beroepspraktijk, komen, naast de publieke normen en de beroepsnormen, ook relationele normen aan de orde. Iemands persoonlijke geschiedenis, de relaties die hij heeft met anderen en de betrokkenheid daarbij, bepalen mede iemands morele handelwijze in de verhouding met mensen. Loyaliteit, eerlijkheid, toewijding, betrouwbaarheid zijn normen die een publieke, algemene invulling kennen, maar eveneens een persoonlijke invulling krijgen.

De eigen normen en waarden, die vanzelfsprekend doorklinken in de attitude en de uitoefening van de werkzaamheden van een dienstverlener vragen daarom eveneens om een voortdurende ethische reflectie.

2. FUNCTIE-INHOUD VAN HET BEROEP TOLK GEBARENTAAL

2.1 Inleiding

Het beroep tolk Gebarentaal is een dienstverlenend beroep. De tolk Gebarentaal is verantwoordelijk voor een inhoudelijk correcte vertaling/vertolking van de boodschap en voor het weergeven van terzijdes en/of geluiden binnen een tolksetting, die de sfeer of de boodschap beïnvloeden.

2.2 Werkzaamheden

De functie van tolk Gebarentaal kan worden onderverdeeld in een aantal te onderscheiden werkzaamheden:

- a. Voorbereiden van de tolkopdracht
- b. Het tolken / vertalen
- c. Signaleren en informeren
- d. Administreren
- e. Reizen en presenteren

Ad. a. Vorbereiden van de tolkopdracht

De tolk Gebarentaal bereidt de tolkopdracht voor:

- ◆ Door zich te (laten) informeren over plaats, tijd en inhoud van de tolkopdracht
- ◆ Door zich, met name in hulpverleningssettings, vooraf te laten informeren over doel, inhoud en werkwijze van de hulpverlener
- ◆ Door van tevoren zonedig relevant materiaal met betrekking tot de opdracht te bestuderen
- ◆ Door van tevoren met klant(en) te overleggen over de communicatiemethode en -modaliteit die de voorkeur geniet en die zal leiden tot de meest effectieve communicatie
- ◆ Door klanten/betrokkenen vooraf te informeren over de rol en de functie van de tolk Gebarentaal en bij de introductie klanten te informeren over de beroepscode.
- ◆ Door samen met klanten de plaats van de tolk en andere betrokkenen in de setting te bepalen
- ◆ Door te wijzen op de noodzaak van optimale omstandigheden ten aanzien van licht en geluid

Ad. b. Het tolken / vertalen

- ◆ De tolk Gebarentaal tolkt de boodschap vanuit de brontaal naar de doeltaal.
- ◆ De brontaal kan zijn de Nederlandse Gebarentaal (NGT), Nederlands met Gebaren (NmG), gebarensystemen of afgeleide vormen hiervan, waarbij de doeltaal het gesproken Nederlands is (stemtolken).
- ◆ Omgekeerd kan de brontaal gesproken Nederlands zijn, waarbij de Nederlandse Gebarentaal, Nederlands met Gebaren, gebarensystemen of afgeleide vormen hiervan de doeltalen zijn
- ◆ Bij de overdracht van de boodschap houdt de tolk rekening met cultuurverschillen en de meta-communicatie
- ◆ De tolk Gebarentaal past zich aan aan het taalregister van de klanten
- ◆ De tolk Gebarentaal grijpt in als omstandigheden binnen de tolksituatie het tolken ongunstig beïnvloeden.

Ad. c. Signaleren en informeren

Als de tolk Gebarentaal signaleert dat ertussen de klanten misverstanden ontstaan of dreigen te ontstaan als gevolg van een gemis aan kennis van de wederzijdse cultuur, normen en gebruiken, zal de tolk Gebarentaal dit kenbaar maken. Eventueel kan de tolk aanvullende informatie verstrekken. Zonedig zal worden verwezen naar instanties die zich hebben gespecialiseerd in de dienstverlening dan wel hulpverlening aan doven.

Ad. d. Administreren

- ◆ De tolk Gebarentaal voert een administratie met betrekking tot de tolkopdrachten.
- ◆ Bij alle administratie met betrekking tot tolkopdrachten is zorgvuldigheid vereist in verband met de privacy van de klant.

Ad. e. Reizen en presenteren

- ◆ De plaats waar de tolkopdracht zich voltrekt wordt als regel bepaald door de klanten.
- ◆ De tolk Gebarentaal dient een kwartier voor aanvang op de plaats van de opdracht aanwezig te zijn.
- ◆ De tolk Gebarentaal zal qua kleding en uiterlijk rekening houden met de omstandigheden waarin hij terechtkomt.

2.3 Voorwaardenscheppende taken

De voorwaardenscheppende taken hebben betrekking op het behouden en het bevorderen van de kwaliteit van het beroep als geheel en van de tolk Gebarentaal als beoefenaar in het bijzonder. Het gaat hierbij om:

- ◆ Het bijwonen van bijeenkomsten van vakgenoten en deelnemen aan cursussen ter bevordering van de deskundigheid.
- ◆ Het zich op de hoogte houden van vakinhoudelijke ontwikkelingen
- ◆ Het zich op de hoogte houden van actualiteiten binnen de dovenwereld en de maatschappij als geheel.
- ◆ Het onderhouden van contacten met de dovenwereld
- ◆ Het deelnemen in werkgroepen in verenigingsverband ter bevordering van de ontwikkelingen van het vak.
- ◆ Het voorkomen van overbelasting ter preventie van beroepsziekten.

2.4 Taalvaardigheden, modaliteiten, methoden en technieken en tolksettings

a. Taalvaardigheden:

De taalvaardigheden van de tolk Gebarentaal kunnen worden onderverdeeld in A-, B- of C-talen.

Bij tolk/vertalers in gesproken talen worden de taalvaardigheden aangeduid in termen van "A", "B" of "C" taal. De "A"-taal is de eerste taal, de moedertaal. Dit wordt geacht de meest vloeiende taal te zijn waarin de tolk/vertaler zich weet uit te drukken. Elke andere taal waarnaar of van waaruit de tolk/vertaler eveneens vloeiend kan tolken is de "B"-taal. Een of meerdere talen die de tolk/vertaler alleen passief beheerst worden "C"-talen genoemd. Kinderen van dove ouders, die opgegroeid zijn met de Gebarentaal kunnen de Gebarentaal hun "A"-taal noemen (natieve taal gebruikers).

b. Modaliteiten:

Binnen een tolksetting kan onder meer gebruik worden gemaakt van de Nederlandse Gebarentaal (NGT), het Nederlands met ondersteunende Gebaren (NmG), gebarensystemen en afgeleide vormen hiervan en van het gesproken Nederlands. In Nederland is een kleine groep dove mensen die is onderwezen in de vingerspelling als communicatiemiddel.

(Vingerspellen is met het handalfabet de gesproken taal visueel maken). In de communicatie met doofblinde mensen wordt gebruik gemaakt van "schrijven" in de hand, vingerspellen in de hand of het vier-handen-systeem. Oraal tolken is het stemloos herhalen van het gesproken woord. Belangrijke aspecten zijn een duidelijk mondbeeld en een passende mimiek.

c. Methoden en technieken:

- ◆ Simultaantolken is een methode die bij het tolken voor alle dove, ernstig slecht- horende, doofblinde en plots/laat-dove mensen vrijwel algemeen wordt toegepast. Het tolken vindt bij deze methode bijna gelijktijdig plaats met het uitzenden van de boodschap. Omdat bij het communiceren met dove mensen geen stem hoeft te worden gebruikt, is dit een adequate manier van tolken.
- ◆ Consecutief-tolken wil zeggen, dat de tolk wacht tot de spreker de boodschap of enkele zinnen daarvan heeft uitgesproken. Daarna wordt de boodschap omgezet naar de doeltaal.
- ◆ Vertalen van geschreven teksten naar Gebarentaal of een gebarensysteem. Dit betreft bijvoorbeeld het voorlezen van een gedrukte tekst. De tolk dient er rekening mee te houden dat voorlezen van papier en tegelijk zich richten tot de dove klant moeilijk samengaan.
- ◆ Schakeltolken (relay-tolken) is een methode, waarbij de output van de ene tolk de input vormt voor de vertaling van een andere tolk. Bij het tolken voor doven kan deze methode onder anderen worden toegepast in situaties waarin een dove tolk Gebarentaal functioneert naast een horende tolk Gebarentaal (o.a. toegepast bij dove klanten met een geringe of andere taalontwikkeling). Eveneens is sprake van schakeltolken als er een samenwerking is tussen een tolk Gebarentaal en een gesproken-taaltolk van een andere taal. Bijvoorbeeld van NGT naar gesproken Nederlands naar Russisch.
- ◆ Het tolken van video, tv of film. De tolk Gebarentaal tolkt hetgeen gezegd wordt bij het vertonen van dia's, video of film. De tolk dient hierbij, naast het vertolken van de stem, enigszins zicht te houden op de beelden die worden getoond. In dergelijke situaties is het van belang dat er voldoende licht op de tolk schijnt.
- ◆ Telefoontolken is een vorm van tolken, waarbij de tolk via de telefoonhoorn de boodschap van de dove persoon doorgeeft. Het antwoord van de horende persoon aan de andere kant van de lijn wordt door de tolk vertolkt naar de dove persoon. De dove persoon houdt de leiding over het gesprek.
- ◆ Tolken voor doofblinden vereist een speciale vaardigheid en specifieke achtergrondkennis: is de persoon doof geboren en blind geworden of is de persoon blind geboren en later doof geworden. Doofheid en blindheid kunnen ook beide verworven zijn. De wijze van communiceren is in al deze gevallen verschillend. Het tolken voor doofblinde klanten gebeurt vrijwel altijd individueel, vanwege het tactiele aspect. Sommige doofblinde mensen maken gebruik van apparatuur, waarmee de gesproken tekst in braille kan worden omgezet.
- ◆ Plots/laat-dove mensen beheersen dikwijls niet de Gebarentaal. Soms hebben ze wel een of meer gebarencursussen gevolgd. Bij het tolken voor plots/laat-doven wordt als regel gebruik gemaakt van NmG ter ondersteuning van het spraakafzien. In het beginstadium van de handicap is vaak alleen communicatie mogelijk via schrift.

d. Tolksettings

Naast de genoemde methoden en technieken zijn er ook specifieke situaties die een eigen aanpak behoeven.

- ◆ Bij het tolken in geestelijke gezondheidszorgsettings kan de tolk zijn werk het beste doen als hij zich vooraf op de hoogte stelt van het doel van een psychologische test of het doel en de techniek van een bepaalde therapie. Een voorgesprek met de therapeut is onontbeerlijk. Hierin kunnen bijvoorbeeld afspraken gemaakt worden over de plaats van tolk, klant en therapeut en kan de tolk zich voorbereiden op allerlei gevoelige en emotionele zaken. Een nagesprek met de therapeut kan nuttig zijn om bepaalde gevoelens die eventueel tijdens de sessies zijn opgekomen te helpen verwerken. De tolk moet ervan doordrongen zijn dat deze settings veel van hem vragen.
- ◆ Voor het tolken op congressen worden meer tolken ingezet, die elkaar aflossen. Het aanstellen van een coördinator is, vooral bij grote bijeenkomsten, noodzakelijk. Deze kan er onder andere voor zorgen dat de lezingen vooraf ter inzage zijn, dat de plaatsen voor de tolken worden vastgesteld en dat de aflossing en tijdsduur van het tolken goed wordt afgestemd. Bij internationale congressen moet de tolk vaardig zijn in meer (gebaren)talen of kunnen werken met schakeltolken.
- ◆ Er zijn vele juridische settings waarbij een tolk ingezet wordt: een politieverhoor, een gerechtelijk vooronderzoek, een bespreking tussen klant en advocaat, een rechtszaak binnen het strafrecht, civielrecht of administratief recht. Een goede kennis van de gang van zaken en de terminologie binnen deze settings is noodzakelijk. Het kan nuttig zijn de rol en functie van de tolk vooraf uit te leggen en te wijzen op de Beroepscode. De rechter kan aan de tolk vragen een eed af te leggen. Als tijdens een verhoor of zitting blijkt dat de tolk niet goed kan communiceren met de dove klant, kan hij vragen om nog een andere (dove) tolk in te zetten ter ondersteuning. Is er geen adequate oplossing mogelijk, dan moet hij afzien van de opdracht, gezien het belang dat gemoeid is bij juridische beslissingen.
- ◆ Theatertolken, het tolken van poëzie en toneel en het vertolken van muziek, ook wel podiumkunsten genoemd. Het tolken kan gebeuren ten behoeve van dove klanten, die een theatervoorstelling willen bijwonen. Het kan ook omgekeerd een vertaling zijn van een Doventheater naar horende toeschouwers. De tolk vertaalt dan van Gebarentaal naar het gesproken Nederlands. Het tolken van podiumkunsten vergt voorbereiding (o.a. met de regisseur). Vaak wordt er in teams gewerkt.

3. BEKWAAMHEDEN VAN DE TOLK GEBARENTAAL

3.1 Inleiding

De bekwaamheden van de tolk Gebarentaal komen tot uiting in de adequate en alerte wijze waarop de tolk in uiteenlopende tolksettings functioneert. De tolk moet zijn kennis en vaardigheden direct kunnen inzetten. De tolk moet de situatie snel kunnen overzien en inzicht hebben in sociale structuren, taalregisters en -niveaus en de intermenselijke communicatie.

3.2 Bekwaamheden

De bekwaamheden kunnen worden onderverdeeld in:

- a. Taalvaardigheden
- b. Sociale en communicatieve vaardigheden
- c. Kennis en inzicht
- d. Attitude

Ad. a. Taalvaardigheden

De tolk Gebarentaal zal zich op Hbo-niveau schriftelijk en verbaal moeten kunnen uitdrukken in de Nederlandse taal. Daarnaast zal de tolk vloeiend de Nederlandse Gebarentaal (NGT) moeten beheersen en het Nederlands met gebaren (NmG).

Deze vaardigheden moeten kunnen worden toegepast:

- ◆ Binnen conversaties in verschillende taalregisters en op verschillende niveaus
- ◆ In vloeiend gesproken Nederlands, zonder opvallend accent en met een passende intonatie
- ◆ In het tolken van gesproken Nederlands naar de Nederlandse Gebarentaal (NGT), Nederlands met Gebaren (NmG), gebarensystemen en afgeleide vormen hiervan en vice versa.
- ◆ De tolk is in staat een gemiddeld spreek- en gebarentempo te tolken.

Ad. b. Sociale en communicatieve vaardigheden

Op sociaal gebied zal de tolk Gebarentaal zich normatief moeten kunnen bewegen in diverse maatschappelijke situaties en zich soepel kunnen aanpassen. Een interactie tussen mensen en een conversatie is gebonden aan regels. De regels die gelden tussen horende mensen onderling zijn niet altijd gelijk aan de regels die bij dove mensen gebruikelijk zijn, bijvoorbeeld het beurtneem-patroon (wisselen van spreker) in de conversatie. De tolk behoort op een flexibele manier met deze verschillen om te kunnen gaan, zonder één van de partijen achter te stellen of tekort te doen.

Ad. c. Kennis en inzicht

Om handelingen en vaardigheden te kunnen integreren en toepassen in uiteenlopende situaties op de gevraagde momenten en om goed te kunnen functioneren in diverse tolksettings, is naast bekwaamheden, vaardigheden en toepasbare kennis, een flinke dosis latente kennis en algemene ontwikkeling gewenst.

Een basispakket volgt hierbij:

- ◆ Kennis van de structuur en de grammatica van de Nederlandse taal en van de Nederlandse gebarentaal (NGT).
- ◆ Kennis van de meest toegepaste communicatiesystemen voor dove, slechthorende, doofblinde en plots/laat-dove mensen.
- ◆ Kennis van de methoden en technieken van het tolken en vertalen.

- ◆ Kennis van maatschappelijke en sociale structuren, in het bijzonder: kennis van de cultuur, de normen, waarden en gebruiken binnen de dovenwereld.
- ◆ Kennis van de cultuur, de normen, waarden en gebruiken van de Nederlandse horende maatschappij.
- ◆ Kennis van de relatie tussen de horende- en de dovenwereld.
- ◆ Kennis en inzicht in de (meta-)communicatie.
- ◆ Kennis van communicatietechnieken, w.o. vergadertechnieken, discussietechnieken en gesprekstechnieken.
- ◆ Kennis van de dovensgeschiedenis.
- ◆ Juridische kennis, waaronder kennis van de juridische procesgang.
- ◆ Kennis van (psychische) hulpverleningsprocessen.
- ◆ Kennis van het onderwijsbestel in Nederland.
- ◆ Kennis van de Gezondheidszorg.
- ◆ Kennis van verschillende levensbeschouwingen en culturen.
- ◆ Kennis van de sociologie.
- ◆ Kennis van de psychologie.
- ◆ Kennis van de agologie/andragogie.
- ◆ Kennis van de filosofie, waaronder ethiek.

Ad. d. Attitude

- ◆ De houding van de tolk Gebarentaal kenmerkt zich door openheid, respect en onbevooroordeeld zijn.
- ◆ De tolk Gebarentaal zal zich ervoor openstellen dat de klant meer inhoudelijke deskundigheid kan bezitten op een bepaald vakgebied.
- ◆ De tolk Gebarentaal zal zich realiseren en accepteren dat de klanten binnen een tolksetting de actoren zijn. Desondanks zal de tolk onwillekeurig invloed uitoefenen op de situatie. Er is immers sprake van interactie:
  - ◆ Tussen de tolk en de dove perso(o)n(en)
  - ◆ Tussen de tolk en de horende perso(o)n(en)
  - ◆ Tussen de dove en de horende perso(o)n(en)
- ◆ De tolk Gebarentaal zal zich bewust behoren te zijn van zijn invloed binnen de triangel- of multiverhouding, maar zal deze nooit oneigenlijk gebruiken.
- ◆ Van de tolk Gebarentaal wordt het vermogen gevraagd om te kunnen reflecteren op zijn eigen functioneren en attitude binnen diverse tolksettings.
- ◆ De tolk is kritisch naar zichzelf en kritisch, maar collegiaal, naar zijn collega's.

3.3. Basiskwalificatie

Het werkveld van de tolk Gebarentaal is zo gedifferentieerd, dat het onmogelijk is voor een tolk om altijd in alle situaties optimaal te functioneren. Iedere tolk Gebarentaal zal zich daarom bewust dienen te zijn van de eigen mogelijkheden én beperkingen. In een basispakket zal de tolk Gebarentaal door middel van een opleiding op zijn functie worden voorbereid. Daarnaast kunnen door scholing extra kwalificaties behaald worden voor specialisaties. Een voortdurende wisselwerking met het werkveld draagt bij aan de kwaliteitsontwikkeling van de tolk.

4. OPLEIDING

4.1 Voorgeschiedenis

Midden jaren tachtig startte een doventolkopleiding op Mbo-niveau in het kader van het leerlingstelsel. De Stichting MADIDO (Maatschappelijke Dienstverlening aan Doven) fungeerde als werkgever en verzorgde het praktijkgedeelte. Het theoretische deel werd verzorgd door de OVDB. In het vakkenpakket zaten o.a. Gebarentaallexicon, theorie en methoden van het tolken, Nederlands, Dovencultuur en -geschiedenis, psychologie, maatschappijleer en beroepsethiek. De opleiding werd in 1995 stopgezet wegens onvoldoende afstemming op de praktijk.

4.2 Opleiding

Een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van MADIDO, NEDO (Nederlandse Dovenorganisatie, het tegenwoordige Dovenschap), NVTD (Nederlandse Vereniging van Tolken voor Doven, de huidige NBTG), NGc (Nederlands Gebaren centrum), UvA (Universiteit van Amsterdam), sDG (Stichting Dienstverleners Gehandicapten), en Feweloned (Federatie van Welzijnsstichtingen voor Doven in Nederland) hebben samen met het Seminarium voor Orthopedagogiek van de Hogeschool voor Utrecht de nieuwe Hbo-opleiding Leraar/tolk Nederlandse Gebarentaal voorbereid.

De opleiding startte in september 1997 met twee pilotgroepen (voltijd en deeltijd), bestaande uit elk 16 studenten. De vierjarige opleiding kent een numerus fixus van 48 dag- en 48 avondstudenten. Leraren en tolken volgen de eerste twee jaren hetzelfde programma, met daarin de nadruk op het verwerven van de Nederlandse Gebarentaal (NGT). Naast deze lessen krijgen de studenten vakken als: algemene taalwetenschappen, dovencultuur, Nederlands, psychologie, gehandicaptenbeleid, culturele en maatschappelijke vorming. Ook wordt er een aantal korte stages georganiseerd. Hierna volgen de Gebarentaaltolken o.a. de vakken: tolktechnieken, tolkvaardigheden, tolken voor Doofblinden, Nederlands ondersteund met gebaren (NmG) en beroepsethiek. De leraren volgen o.a. vakken als: onderwijskunde, vakdidactiek en lesgeven in een multiculturele maatschappij.

4.3 Overleg tussen opleiding en beroepenveld

Om er voor te zorgen dat de opleiding weet wat de wensen zijn van het veld is een beroepenveldcommissie ingesteld. Hierin hebben onder meer zitting: UvA, NBTG, NGc en vertegenwoordigers van de doveninstituten. De commissie heeft als opdracht te adviseren in het te ontwikkelen curriculum. Tevens wordt voor zowel de tolken- als de lerarenopleiding een opleidingscommissie ingesteld, waarin de belangenverenigingen en de dovenscholen zijn vertegenwoordigd. Deze commissies hebben als taak te beoordelen of de opleiding in de praktijk voldoet.

In nauwe samenwerking met de UvA wordt ernaar gestreefd om studenten die van de opleiding afkomen via een aangepast traject kunnen afstuderen aan de UvA en dat omgekeerd afgestudeerden van de UvA via een verkort traject kunnen afstuderen aan de opleiding leraar/tolk NGT.

5. BEROEPSUITVOERING EN ORGANISATIE VAN HET BEROEP

Aanvankelijk werd het tolken voor doven jarenlang op vrijwillige basis uitgevoerd. In de jaren 1973 – 1975 werd een bescheiden start gemaakt met het professionaliseren van het doventolkwerk. Verschillende particuliere fondsen maakten financiering mogelijk. In 1984 werd door de toenmalige Dovenraad de Nederlandse Tolken Dienst (NTD) opgezet en in datzelfde jaar ging een (verkorte) opleiding van start, verzorgd door de Opleiding Verzorgende en Dienstverlenende Beroepen (OVDB). De Tweede Kamer drong in 1985 aan op een financiële regeling. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stelde in 1986 en 1987 subsidies beschikbaar. In 1988 werd tenslotte de tolkvoorziening bij wet geregeld.

Tolken zijn nu op verschillende manieren werkzaam. Een tolk kan worden aangevraagd via bemiddelende organisaties of bij zelfstandig werkende tolken. Ook zijn er tolken in dienst bij diverse instanties. In het jaar waarin de tolkvoorziening officieel werd geregeld, 1988, is door de tolken de Nederlandse Vereniging van Tolken voor Doven (NVTD) opgericht. De vereniging behartigt de materiële en immateriële belangen van haar leden en streeft naar kwaliteitsbewaking en deskundigheidsbevordering. In aansluiting op de professionalisering van het beroep en de intussen gewijzigde omstandigheden rondom de uitvoering ervan, zijn in 1996 de statuten van deze vereniging gewijzigd. De aanzet voor oprichting van een onafhankelijk Register werd gemaakt en de meer gangbare benaming, ook internationaal, 'tolk Gebarentaal' werd aangenomen. Derhalve werd de naam van de vereniging gewijzigd in: Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal (NBTG).

De NBTG heeft een Beroepscode en een Beroepsprofiel opgesteld en geeft vier keer per jaar het blad 'Interpres' uit voor leden en belangstellenden. Een onafhankelijke stichting Register Tolken Gebarentaal biedt de mogelijkheid aan tolken zich te registreren. Zij onderschrijven hiermede de Beroepscode.

6. KWALITEITSBEWAKING

Kwaliteitsbewaking en alles wat daarbij hoort, ook de klachtenprocedure, is onderdeel van het Register Tolken Gebarentaal. Voor klachten kan men zich wenden tot de (toekomstige) Klachtencommissie.

NBTG, mei 2002